

доцільність встановлення загальної вимоги у ЦК України щодо обов'язковості укладення договору про злиття чи приєднання при здійсненні реорганізації у відповідній формі.

Список використаних джерел

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 16.10.2019).
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 16.10.2019).
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 18.10.2019).
4. Крупчан О. Д. Сучасний стан та перспективи розвитку приватноправової сфери в Україні. *Приватне право і підприємництво*. Збірник наукових праць. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. Вип. 11. С. 5-16.
5. Щербакова Н. В. Правове регулювання злиття та приєднання господарських товариств: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. цьк, 2006. 233 с.
6. Зубатенко О. М., Шелухін М. Л. Припинення суб'єктів господарювання: монографія; Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка, Донецький ун-т економіки та права. Донецьк: ДОНУЕН, 2008. 213 с.
7. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права. Москва: СПАРК, 1995. 556 с.
8. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2000. 31 с.

Оробчук Б.І.

студент магістратури

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри

цивільного права і процесу ТНЕУ

Бутрин-Бока Н.С.

КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТ СПАДКУВАННЯ

Перехід корпоративних прав можливий не тільки на підставі таких класичних інститутів зобов'язального права, а й в межах спадкових правовідносин. Перш за все, їх успадкування можливе на підставі заповіту. Обрана тема дослідження, безумовно являється актуальною, оскільки, як зі сторони практиків, так і науковців існують певні розбіжності думок. Дослідженням проблематики спадкування корпоративних прав займалися такі вітчизняні науковці, як : Спасибо-Фатєєва І.Б., Васильєва В.А., Саракун І.Б., Бутрин-Бока Н.С., Заїка Ю. О., Калаур І.Р., Рябовська С.Я. та багато інших.

Частиною 1 ст. 1219 ЦКУ закріплено, що до складу спадщини не входять права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема, право на участь в товаристві та право членства в об'єднанні громадян, якщо інше не встановлено законом чи їх установчими документами. Незважаючи на те, що дана правова норма має диспозитивний характер та діє лише в тому випадку, якщо інше не встановлено законом чи статутом, вона фактично створила підставу деяким вченим [1, с. 6; 2, с. 12] вважати, що корпоративні права спадкуватися не можуть. Разом з тим є норма ч. 5 ст. 147 ЦКУ, якою закріплено, що частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи–учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

З аналізу норм ЦКУ, на перший погляд слідує, що право участі у товаристві і право на частку в статутному капіталі того самого товариства є самостійними відносно одне одного правами. Втім, дане розуміння норм корпоративного законодавства є не зовсім правильним.

При тлумаченні вище згаданих норм у їх взаємозв'язку впливає, що об'єктом спадкування може бути: 1) право участі в товаристві (ст. 1219 ЦКУ; 2) частка в статутному капіталі (ч. 5 ст. 147 ЦКУ). А відповідно можливі два варіанти спадкування: 1) коли частка спадкується разом із правом участі в товаристві (корпоративні права можуть виникати у повному складі); 2) коли спадкується лише частка (корпоративні права можуть виникати у неповному складі (лише щодо частки)).

Щодо паю виробничого кооперативу, то у разі смерті члена виробничого кооперативу його спадкоємці можуть бути прийняті у члени кооперативу, якщо інше не встановлено статутом кооперативу. За відмови прийняти спадкоємців у члени кооперативу кооператив виплачує спадкоємцям вартість паю померлого члена кооперативу (ч. 4 ст. 166 ЦКУ). Таким чином, законодавець встановлює обов'язкову вимогу надання згоди інших членів кооперативу на набуття паю внаслідок спадкування.

Серед фахівців корпоративного права дана проблема також залишається невирішеною. В одних джерелах зазначається, що має місце особливий об'єкт спадкування, до складу якого включаються: 1) право на участь у товаристві; 2) право на частку в статутному (складеному) капіталі; 3) спадкування корпоративних прав учасника товариства [3].

На думку інших, доцільно визначити єдиний об'єкт спадкування у корпоративних правовідносинах – право на частку в статутному капіталі товариства [4, с. 23]. О. Печений вважає, що корпоративні права не можуть виступати об'єктом спадщини, оскільки таке твердження є концептуальною помилкою, бо корпоративні права виступають не об'єктом, а змістом цивільних правовідносин, а тому включатися до складу спадщини не можуть. Автор висловлює думку, що право на частку включається до складу спадщини і переходить до спадкоємців, а право на участь до складу спадщини не включається, зі смертю спадкодавця припиняється і виникає у того, хто успадкував частку, але тільки з прийняттям останнього до товариства [5, с. 174–176].

Складається враження, що автор ототожнює корпоративні права з формами їх здійснення. Відбувається підміна понять. Тому, складно погодитися з думкою вченого про те, що корпоративні права виступають не об'єктом, а змістом цивільних правовідносин. Адже корпоративні права це об'єкт цивільних прав, так само як інші майнові та немайнові права, речі. А змістом будуть ряд правоможностей, що впливають з можливості реалізації корпоративних прав, а саме: право відчуження, право на отримання прибутку тощо.

З приводу об'єкта спадкування, в судовій практиці висловлена власна думка. Пленум ВСУ у Постанові № 7 від 30.05.2008 р. «Про судову практику у справах про спадкування» зазначив, що, вирішуючи спір про спадкування частки учасника підприємницького товариства, необхідно враховувати, що це допускається статтями 130, 147, 166 ЦКУ, статтями 55, 69 Закону України «Про господарські товариства» і не підпадає під заборону п. 2 ч. 1 ст. 1219 ЦКУ (п. 9). При цьому спадкується не право на участь, а право на частку у статутному (складеному) капіталі. Тож у взаємозв'язку з нормами спеціального законодавства спадкування частки можливе за умови згоди загальних зборів товариства (ст. 55 Закону України «Про господарські товариства»). Таким чином, ВСУ приходять до висновку, що спадкується право на частку. Разом з тим зазначається, що в акціонерних товариствах до спадкоємців переходить право власності спадкодавців на акції (п. 9 Постанови). Тобто переходять корпоративні права. Спадкуючи акції, спадкоємець набуває корпоративних прав у всій сукупності з можливістю їх реалізації як тільки він буде внесений до реєстру акціонерів. Ставши акціонером, він отримує і право участі і право голосу та інші немайнові права, що зумовлені його правовим статусом. Слід висловити певні заперечення і щодо позиції судової практики. ВСУ в Постанові аналізує підприємницькі товариства в цілому. Слід згадати, що підприємницькі товариства поділяються на дві групи: об'єднання капіталів та об'єднання осіб. До першої групи належать такі товариства, які при їх створенні передбачають об'єднання майна засновників та учасників і обов'язкову особисту участь (тобто підприємницьку діяльність). До другої групи належать товариства, в яких їх засновники беруть участь не тільки майновими внесками, а й безпосередньо особисто. Як об'єднання капіталів розглядають такі товариства: акціонерні та товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю. До об'єднань осіб відносять повні та командитні товариства. Як бачимо АТ та ТОВ, ТДВ є товариствами однієї групи – об'єднань капіталів. Якщо дані підприємницькі товариства відносяться до однієї групи, то не зовсім виваженими видаються різні підходи ВСУ до регулювання одних і тих правовідносин.

Щодо корпоративних прав, які посвідчуються акціями, то між думками вчених і судовою практикою практично немає розбіжностей. Пленум ВСУ у Постанові «Про судову практику у справах про спадкування» зазначив, що в акціонерних товариствах до спадкоємців переходить право власності спадкодавців на акції (п. 9). Таким чином, з аналізу вище згаданої Постанови випливає, що ВСУ притримується позиції, що до спадкоємців померлого акціонера переходить вся сукупність корпоративних прав, що посвідчується акціями. Аналогічної позиції притримується ряд вчених [6, с. 111; 7, с. 402].

На нашу думку, окрім аргументу про те, що ЦК України має вищу юридичну силу, необхідно також брати до уваги й той факт, що корпоративні права мають свою особливу природу. При чому необхідно враховувати те, що корпоративні права це не просто об'єкт права власності, але й сукупність прав, через які здійснюється управління товариством, шляхом голосування на зборах відповідно до реєстру зареєстрованих акціонерів.

Список використаних джерел

1. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право». К., 2010. 35с.
2. Крат В. І. Науковий висновок щодо управління часткою в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю. Мала енциклопедія нотаріуса. 2012 № 4 С. 11–18.
3. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України № 3480–IV від 23.02.2006 року № 31. Ст. 268.
4. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах . Львів : Край, 2009. 406с.
5. Печений О. П. Деякі аспекти спадкування прав щодо юридичних осіб. Вісник академії правових наук України. 2012. № 4. С. 172–184.
6. Васильєва В. А. Корпоративне право як об'єкт спадкових прав. Актуальні проблеми вдосконалення. 2010. С. 109–113.
7. Єсауленко Н. В. Корпоративні права як предмет спадкового договору. Ів.-Франківськ, 2013. С. 98–101.

Осташ М.

*студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету.*

*Науковий керівник: д.і.н., доцент, професор
кафедри теорії та історії держави і права ТНЕУ
Грубінко А.В.*

ОСОБЛИВОСТІ КОЛОНАТУ В ДАВНЬОРИМСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Актуальність теми. Римська імперія – це величезна держава, яка простягнулася від Британії на Півночі до пустелі Сахара на Півдні, її кордони проходили по Рейну, Дунаю Євфрату. На початку існування Римської імперії відбуваються значні зміни в державній, політичній, економічній, соціальній сфері римського суспільства, зумовлені становленням імператорської влади та розпадом рабовласницького суспільства роблять не вигідною рабську працю і поступово змінюють її на колонат. Проте, ні час появи колонату, ні його історичне походження, ні ступінь взаємозв'язку з колонатом в Африці та Азії до цього часу достеменно не з'ясовані. Саме тому, дослідження сутності колонату як перехідної форми в Римській державі є надзвичайно актуальним і потребує подальших наукових розвідок.

Виклад основного матеріалу. Варто відзначити, що зародження колонату, на думку більшості дослідників римського права, припадає на період